

in epistolam ad Hebreos VIII

caplo sunt maiora. **Deinde** cum dicit **Talē** habemus pontificē **et** c. premittit que debet dicere. **Et** primo dignitate huius sacerdotij. **Secundo** officij eius ibi. **Sanctorū** minister. **Dignitas** eius est quia talē habemus pontificē qui confederat ad dexterā magnitudinis in excelsis. **Deus** est iudiciaria potestas que aliquibus cōuenit tanquā ministris dei sicut omnibus regibus: quia adorabant eū omnes reges terre. vt dicit in ps. **et** omnibus prelatīs. **1°** corinth. **4.** **Sic** nos existimet homo vt ministros dei. **Deus** ergo magnitudinis est excellentissima potestas iudicandi. **Item** pars dextera est potior in aniali **et** signi ficat bona spiritualia. **Quia** ergo xps habet iudiciariā potestatem dicit sedere. **Pater** em̄ omne iudiciū dedit filio **Jo. 5.** **Quia** vero post deū habet hoc excellentissime sedes in dextera magnitudinis in excelsis. id est in potiorib⁹ bonis. **Supra. 1.** **Sedet** ad dexterā maiestatis in excelsis. **Hoc** autē qd dicit confedere vel cōfederat potest referri ad xpm scdm qd est deus **et** sic cōfederat quia habet eandē auctoritatem iudicandi quā habet pater: sed distinctus est in persona. **Et** sic ly magnitudinis accipit p persona patris. **Vel** fm qd homo **et** hoc magis pprie ad intentionē apli quia loquit de pontificatu xpi qui est pontifex in quantum homo. **Et** sic cōfederat qd humanitas assumpta habet quā dā associationē ad deitatem **et** confederat ad iudicandū. ps. **Elevata** est magnificentia tua super celos. **Job. 5.** **Potestate** dedit ei iudiciū facere qd filius hoīs est. **Et** sic appareret dignitas sacerdotis. **Consequēter** cū dicit. **Sanctorū** minister **et** c. ostēdit dignitatē officij eius. **Dicit** autē minister sanctorū. i. scāp edū. i. sanctorū. **Ministri** em̄ antequā accipiebāt ministeriū vt custodirēt sacra **et** seruiret tabernaculo. **Hoc** autē excellentius habet xps quia est minister. nō quidem in quantum deus: quia sic est auctor: sed in quantum homo. **Luce. 12°.** **Transiēs** ministrabit illis. **Humanitas** enim xpi est sicut organū diuinitatis. **Est** ergo minister sanctorum: quia ministrat sacramenta gratie in presenti **et** glorie in futuro. **Item** est minister tabernaculi veri qd est vel eius ecclesia militās. ps. **Quā** dilecta tabernacula tua dñe virtutū **et** c. **Vel** triumphans. **Eccl. 33.** **Tabernaculū** quod nequaquā transferri poterit. ps. **Dñe** quis habitabit in tabernaculo? **et** c. **Homo** agit xps minister est: quia oīa bona glorie per ipm dispensant. **Dicit** autē veri ppter duo. **Primo** ppter differentiam ad veritatem. **et** primo qd erat figurale istius. **1°** cor. **10.** **Di** in figura illis cōtingebant. **Istud** autē est veritas illius. **Est** ergo verū. id est veritatem continēs respectu figure. **Secundo** quia illud factū est per hominē. **Istud** autē scz vel gratie vel glorie est a solo deo. ps. **Gratia** **et** gloria dabit dominus **Jo. 6.** **Gratia** dei vita eterna. **Et** ideo dicit. **Quōd** fixit deus. **2°** cor. **5.** **Scimus** quoniam si terrestris domus nostra huius habitatiois dissoluat: quia ex deo habem⁹ domū non manufactā eternā in celis. **Deinde** cū dicit **Omnis** em̄ pontifex **et** c. explicat in speciali. **et** circa hoc facit tria. **Primo** em̄ ostendit xpm esse ministrū aliquorū sanctorū. **Secundo** qd nō veteris legis ibi. **Si** ergo esset **et** c. **Tertio** qd aliquorū maiorū ibi. **Hunc** autē melius **et** c. **Facit** autē primo talē rationē. **Quis** pontifex ad hoc cōstituit vt offerat munera **et** hostias. **et** fm hoc dicit **Minister** sanctorū. xpus autē est pontifex vt supra probatū est. **Ergo** necesse est ipm habere aliqua que offerat. **Supra 5.** **Quis** pontifex ex hominibus assumptus **et** c. **Hostia** est de animalibus. munera de quocūq; alio. **Leuit. 21.** **In** censum **et** panes dei sui offerunt. **Quia** vero necesse fuit xpm habere qd offerret ipse seipm obrulit. **Fuit** autē talis oblatio mūda quia caro eius nullā maculā peccati habuit. **Exod. 12.** **Erit** agnus absq; macula masculus anniculus. **Item** fuit zgrua quia congruus est qd homo p homi-

ne satisfaciatur. **Infra. 9°.** **Obrulit** semetipm immaculātū deo. **Item** apta ad immolandū. quia caro eius mortalis erat. **Jo. 8°.** **Uitens** deus filiū suū in similitudinē carnis peccati. **Item** idēz ei cui offert. **Jo. 10.** **Ego** **et** pater vnū sumus. **Item** vnit deo illos p quibus offert. **Job. 17.** **Et** omnes vnū sint sicut tu pater in me **et** ego in te vt **et** ipsi nobiscū vnū sint. **Deinde** cum dicit. **Si** ergo esset super terrā **et** c. ostendit qd xpus non est minister legalis. **Et** circa hoc facit tria. quia p̄io inducit quandā consequentiā. **Secundo** ostendit ipam rationabilē ibi. **Cū** essent **et** c. **Tertio** pbat eam per auctoritatē ibi. **Sicut** responsū est moysi **et** c. **Consequētia** vero talis est. **Ergo** si esset sup terrā hoc est antecēdēs. **Nec** esset sacerdos **et** est cōsequens. **Unde** cōsequētia est vna cōditionalis **et** legit multis modis. **Primo** sic. et est fm glo. nec ponit hic notatiuus. **et** ideo sic intelligit. **Si** illud qd offert esset super terrā **et** c. quod dupliciter intelligit. **Uno** modo vt sit sensus **Si** illud qd offert esset aliquid terrenū xps non esset sacerdos. **Quasi** dicat. **Nulla** necessitas esset sacerdotij eius: quia multi essent qui talia offerret. **Sed** nūquid caro xpi terrena nō erat? **Respondeo.** **Dicendū** est qd materialiter est terrena. **Job. 9°.** **Terra** data est in manus impij **et** c. **Sed** dicit non esse terrena primo ratio ne vnionis. **Job. 3°.** **Qui** de celo venit super omnes est. id est filius dei qui illā sibi vnuit. **Item** ratio de virtutis actiue. scz spiritus sancti qui eā formauit. **Item** ratio de fructus: quia oblatio eius nō ordinat ad consequendū aliquid terrenū: sed celeste. **Jo. 8.** **Hos** de mūdo. hoc est ego nō sum de hoc mūdo. **Hec** est prima expositio **et** melior. **Secūda** talis est. **Et** si. id est quāuis illud qd offert esset super terrā: qd necessariū est aliquid offerri nō esset sacerdos. sed alius ydoneus: quia nullus posset ydoneus inueniri ad offerendū istud. **Tres** sūt alie lecture in quibus subintelligit offerēs. **et** primo in generali vt sensus sit. **Si** esset aliquis sacerdos terrenus qui posset offerre p celestibus xps non esset sacerdos. **Alia** est de xpo specialiter sic. **Si** xpus esset sacerdos terrenus nō competeret ei ius sacerdotij cū essent qui scdm legem offerret munera. **Aliter** sic. **Si** xpus adhuc esset super terrā: ita scz qd nondū ascendisset nō esset sacerdos: quia nō compleuisset sacerdotiū suū. **Sed** scdm primā expositionē cōtinuat littera sic. **Et** probat quia multi essent qui scdm legē offerrent talia munera. scz illi qui deseruiūt exemplari **et** vmbre celestij. **Sacramēta** legalia fuerūt figura aliorū quantum ad duo. scz quantum ad cognitionē **et** quantum ad reum expletionē. **Quantū** ad cognitionē cū dicit. **Exemplari**: quia in veteri lege quasi in quodā exemplari poterat legi id ad qd nostra cognitio debet ferri. **Sed** videt qd loquat improprie. **Exemplar** em̄ prius est exemplato quod pprie dicit exemplū. **Sed** celestia sunt priora nec facta sunt ad similitudinē veteris legis: sed magis e contrario. **Respondeo.** **Dicendū** est qd prius dicit dupliciter. **Uno** modo simpliciter: **et** sic procedit obiectio. **Vel** quo ad nos **et** sic verū est qd illa nō sunt priora. **Quantū** ad secundū dicit. **Vmbre**: quia sicut vmbra representat corpus nec tamen illud attingit ita **et** illa representabāt nouū testamentū. **Infra. 10.** **Vmbra** habens lex futuro **et** c. **Consequēter** probat per auctoritatē rationabilitatē consequētie cū dicit. **Sicut** responsū est moysi. scz a domino. **Exod. 25.** **Vide** scz diligenter cōsiderando **et** facito oīa scdm exemplar **et** c. **Quia** naturaliter inferiora tendūt in similitudinē superiorū. **Dominus** em̄ per sensibilia voluit nos ad intelligibilia **et** spiritualia manducet. **Job. 38°.** **Nūquid** nosti ordinem celi: **et** pones rationem eius in terra? **et** c.

Lectio secunda.

Explanatio sancti Thome

Nunc autē melius sortitus est mini-
steriū quanto ⁊ melioris testamēti
mediator est: qđ in melioribus re-
pmissiōibus sanctū est. Nā si illud pri^o cul-
pa vacasset: non utiq; scđi locus inquireret
Ut superas em̄ eos dicit. *Ecce dies veniet*
dicit dñs: ⁊ sūmabo super domū israel: ⁊ su-
per domū iuda testamentū nouū: nō fm te-
stamentū qđ feci patrib^o eoz in die qua ap-
prehendi manū eoz vt educerē illos de ter-
ra egypti: qm̄ ipsi nō permanserūt in testa-
mento meo. ⁊ ego neglexi eos dicit dñs: qz
hoc est testamentū qđ disponā domui israel
post dies illos dicit dominus: dando leges
meas in mentē eorum ⁊ in corda eoz super-
scribam eas.

Supra apłus probauit xpm̄ esse pontificē ⁊ per se quē
ministrū sacramentoz non tamen scđm veterē legē: hic
ostendit ipm̄ esse ministrū maioris ⁊ melioris q̄ illa fuerit.
Et circa hoc facit tria. Primo em̄ premitit intentū. Se-
cūdo assignat causam eius. Tertio pbat scđm ibi. Quā-
to melioris ⁊c. tertū ibi. Nam si illud ⁊c. Dicit ergo di-
co qđ nō habet aliquid terrenū offerre: sed nūc. id est tem-
pore gratie sortitus est. id est forte accepit melius m̄ste-
riū. id est dignius sacerdotiū. Dicit sacerdotiū xpi minis-
teriū: quia nō cōpetit nisi inquantū homo fuit ministrus
Rom. 15. Dico enim xpm̄ iesum ministrū fuisse ⁊c. *Pi-*
cit autē sortitus est. id est forte accepit: quia illud quod
habet per sortem expectat a dño. ps. In manibus tuis
sortes mee. Et ideo oīa que sūt fm̄ distributionē diuini
arbitrij dicunt forte dari ⁊ talia sūt effectus grē. Ephe.
1°. Sorte vocati sumus. id est diuina electiōe qz quādo
cōtingit de fectē iudiciū humanū solent se hoīes confer-
re ad electionē ⁊ dispositionē diuinā mittentes sorte. sic
cur patet *Act. 1°.* de electiōe marthe. vnde *Prover. 16.*
Sortes mittunt in sinū ⁊ a dño temperant. Xpus quidē
istud ministeriū forte. id est dispositiōe diuina cōsecutus
est. Deinde cū dicit. Quāto melioris ⁊c. assignat cau-
sam quare ministeriū hoc melius est. Dis em̄ sacerdos
mediator est. Ite autē mediator est melioris federis. scz
hoīs ad deū. Mediatoris em̄ est extrema cōciliare. Ite
vero ad nos diuina attulit: qz per ipm̄ facti sumus diuis-
ne cōsortes nature. vt dicit. 2° petri. 1°. Ipe etiā nostra
offerit deo. Et ideo dicit apłus. 1°. *tymoth. 2.* Mediator
dei ⁊ hoīm homo xps iesus. Ibi pmittebant tempalia.
Esa. 1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comede-
tis. Sic autē celestia. sicut supra dictū est. Sic ergo istud
melius est quantū ad id qđ dñs hoīb^{us} pmittit. Item
in illo dicunt quedā que p̄tinēt ad cultū dei. et ista sūt
cerimonialia. quedā vero que ad rectitudinē vite. ⁊ ista
sūt precepta moralia que manēt: alia vero nō. In nouo
autē addunt p̄silia istis preceptis que vānt perfectis qui
sunt capaces spiritualiū. Et sic manēt precepta eadē: sed
p̄missa diuersa. Item sacramēta sunt diuersa: qz ibi erat
figura tantū: hic autē figure veritas expressa. Per oīa er-
go testamentū istud est melius. Deinde cū dicit. *Nā*
si illud ⁊c. pbat qđ illud testamentū cuius xps mediator
est melius est. ⁊ facit talē ratiōnē. Si primū testamentū
nō habuisset culpā nō quereret aliud ad corrigendū des-
fectū ipsius. Sed querit. ergo ⁊c. Antecedēs ponit ⁊ pa-
ret in lra. Sed cōtra. Ro. 7. Lex ergo peccatū est. *Ab-*

lit. Ergo male dicit qđ nō vacabat a culpa. Respondeo.
Dicendū est qđ aliquid pōt puenire legi dupl^r. Vel fm̄
se ⁊ sic erat bona. vel ratione illoz quibus data est. ⁊ sic
dicit habere culpā p̄pter duo. Primo qz nō dabat vir-
tutē ad purgandū comissa. *Iust. 10.* Impossibile est s̄
guine thauoz aut hyrcoz auferri peccata. Secūdo qz
non dabat gratiā ad interesse ad vitandū peccata: sed ad
cognoscendū tantū. ⁊ sic erat occasio peccati. *Ro. 7.* *Nō*
cupiscentiā nesciebā nisi lex diceret: Non cupisces. Et
sic dicit non vacasse a culpa: qz hoīes in ipsa relinquebā
tur in culpa. Sed dicit nō inquirēt locus. Sicut em̄ cor-
pus nūq; perfecte quiescit sed temp^r mouet quousq; per-
tingat ad locū suū: sic quādiu habet aliquid imperfecte
nō quiescit desiderū sed temp^r tendit vltra vsq; dñi venis-
at ad perfectū Inquirebat ergo locus istius ab hoīe qui
desiderabat: sed magi a deo qui p̄pter nostre salutis des-
ideriū dicit inquirere. Deinde cū dicit. *Ut superans*
em̄ ⁊c. pbat veritatē p̄sequētis. scz qđ inquirēt locus te-
stamēti ⁊ hoc per auctoritatē. Iere. 31. *Ecce veniet dies*
⁊c. Et circa hoc facit duo. Primo em̄ premitit auctori-
tatē. Secūdo arguit ex ipsa lra. Dicendo autē nouū. Pri-
mo in duas. Primo em̄ premitit p̄phetiā noui testamē-
ti dationē. Secūdo deseribit ipm̄ ibi. Nō fm̄ testimoniū
⁊c. Ite prima in tres. Primo em̄ ostendit t̄pis variōis
oportunitatē. Secūdo noui testamēti perfectionē ibi. Con-
sūmabo testamentū nouū ⁊c. Tertio quib^o datū fuit ibi.
Super domū iuda ⁊c. Dicit ergo. Ut superans em̄ dñs
nō quidem legē sed eos qui scz erāt sub lege. dicit. Ecce
dies veniet ⁊c. Nec est aueritas que nō habet omnino
sub istis verbis: sed mutant pauca. Ibi em̄ dicit sic. Ec-
ce dies veniet dicit dñs ⁊ feriā domui israel ⁊ domui iu-
da fedus nouū. non scđm pactū quod pepigi cū patribus
vestris in die qua extendi manū meā vt educerē eos de
terra egypti pactū quod irritum fecerūt ⁊ ego dñs sum.
Sic ergo patet qđ pauca mutant. Dicit ergo quantū ad
temporis oportunitatē. Ecce dies veniet. id est tempus
gratie quod comparat diei: quod illuminatū est a sole iu-
sticie. Rom. 13°. *Mox precessit dies autē appropinquas-*
uit. Quantū ad perfectionē noui testamēti dicit. Con-
sūmabo nouū testamentū. Et dicit consūmabo quod fos-
nat ad perfectionē. Apocal. 21. *Ecce noua facio omnia.*
Istud autē verbū consūmabo non habet ibi. sed vrit eo
apostolus ad designandū perfectionē noui testamēti.
Esaie. 10. *Consumationē ⁊ abbreviationē faciet dñs su-*
per terrā. Fuit enim nouū testamentū perfectū quantū
ad eruditionē vite: que non extendit tantū ad generalē
iusticie eruditionē sed ad perfectā. Math. 5. *Nisi abun-*
dauerit iusticia vestra ⁊c. Ite in veteri testamento erāt
tantū figuralia. in nouo vero veritas figurarū. ⁊ ita no-
nū consumat et perficit vetus. Quantū ad tertū dicit.
Super domū israel ⁊ iuda. Sed nūquid dat tantū iude-
is? Non. Rom. 9°. *Non omnes qui sunt ex israel hi sūt*
israhelice. Et sequit qđ non qui filij carnis hi sunt filij dei
sed qui filij sunt p̄missiōis estimant in semine. Illi er-
go qui sortiti sunt gratiā dei sunt israel per fidem ⁊ iuda
per confessionē. Rom. 10. *Corde credit ad iusticias ⁊c.*
Dicit autem super domū ⁊c. triplici ratione. Ana quia
xpus in propria persona predicauit iudeis nō gentibus.
Math. 15°. *Non sum missus nisi ad oues que perierūt*
domus israel. Secūda quia gentiles facti sūt participes
noui testamēti sicut oleaster insertus in bonā oliuā parti-
cipat pinguedinē eius. Ro. 11. *Alia qđ tpe roboam ⁊ te*
roboam diuisum fuit regnū iuda a regno decem tribuū.
que quidē remanserūt in ydolatria: sed regnū iuda ma-
gis adhesit deo. licet nō ex toto. Et ideo vtroq; tetigit.
Deinde cum dicit. Nō fm̄ testamentū ⁊c. deseribit nō

in epistolam ad Hebreos VIII

num testamētū. Et pmo p differentia ad vetus. Secūdo p ppias condiciones ibi. Quia hoc est testamētū rē. Iterum pma in duas. Prima ostendit distinctionē nos ut r veteris testamēti. Secundo infirmitatē veteris ibi. In die in qua rē. Posset em̄ aliq̄s dicere. Nunquid istud nouum est illi simile? Ideo quasi respondens dicit. Non quia nō fm̄ id qd̄ feci cum patrib⁹ eorū. in quo ostendit q̄ non est seruandū vetus cū nouo. Gal. 5. Stare r nolite iterū iugo seruitutis p̄neri. Mat. 9. Neq̄ mittis vinuz nonū in vitas veteres rē. Et Ro. 7. Seruamus in nouitate spūs r nō in veritate lre. Q̄ si aliqd̄ inuenis atur in veteri qd̄ gentibus indicat ad seruandū referendū est ad intellectum spūalem sicut dicit Esa. 19. Colent eū in hostijs r muneribus. qd̄ totū est spūaliter intellegendū. Deinde cū dicit. In die q̄ apphēdi rē. ostēdit defectum veteris testamēti. Et pmo ex eius traditione. Secundo ex euentu ibi. Quoniā ipsi rē. Vetus em̄ testamētū traditū est apostolis r infirmis. Seruis quidē quia quōs exierunt de seruitute egypti. Et q̄tum ad hoc dicit. Cum educerē eos rē. Gal. 4. Unū quidē in seruitutē generans rē. Item q̄ erat lex timoris seruili. Ro. 8. Non accepistis spūm seruitutis iterū in timore rē. Aug. Breuis differētia veteris r noui testamēti timor r amor. Item infirmis q̄ p se non poterant se iuuare. Et q̄tū ad hoc dicit. Apphēdi manū eorū qd̄ est infirmoz. ps. Te nūisti manū dexterā meā. Ro. 8. Qd̄ impossibile erat legi in quo infirmabaf. Dicit autē patrib⁹ eorum: scz abraham: Isaac et iacob. cū quibus inijt sedus speciale. ps. Memoz fuit in seculū testamētū sui verbī qd̄ mandauit in mille generationes qd̄ dispositū ad abraā rē. Sz istis in exitu d̄ egypto. pmisit carnalia. Deū cū dicit. Quis ipsi nō rē. ostendit defectū veteris testamēti ex euentu. r pmo q̄tum ad culpā. r iō dicit. Quis ipsi nō pmanerūt in testamento meo: qz scz non erat sc̄ptuz in cordibus ipsorum. Un̄ statim post legē datā fecerūt vitulū conflatū. Exo. 32. et. ps. Fecerūt vitulū in orez r adorauerūt sculptile. Et q̄tum ad penā. Neo dicit. Et ego neglexi eos. Illd̄ ei aliq̄s d̄ negligere qd̄ pmittit p̄ire. Et sic neglexit eos. qz pmisit eos perire ab exterminatore vt dicit. 1. Corin. 10. et. ps. Spreuisti om̄es discēdentes a iusticijs tuis. Alia lra. Et ego d̄natus sum eorū id est puniendo ostendi me esse d̄m̄ ipsorū. Deinde cum dicit. Quia hoc est testamētū rē. describit condiciones noui testamēti. Et circa hoc facit duo. Primo ponit modū editiōnis eius. Secūdo effectū ipsius ibi. Et ero eis in deum rē. Dicit ergo. Quia hoc est id est tale ē testamētū qd̄ disponā domū israhē rē. dispositio importat congruitatem ordinis. Et ideo dicit. Post dies illos id ē post legē datā. Debuit em̄ post legē veterē dari noua lex. sicut p̄mo dat̄ pedagogus postea magister vt prius hō recognoscat infirmitatē suam. In hoc q̄ patet congruitas temporis dandi nouū testamētū. Modus autē tradēdi duplex est. Unus p exteriora. sicut pponēdo verba ad cognitio nem alicuius. Et hoc potest homo facere. r sic traditum fuit vetus testamētum. Alio modo interiori operando. r hoc p̄puz est dei. Job. 32. Inspiratio d̄ipotentis dat̄ intelligentiā. Et hoc modo datū est nouū testamētū. q̄a consistit in infusione spūsancti q̄ interiori instruit. Non autē sufficit tm̄ cognoscere: sed requirit̄ operari. Et ideo pmo illuminat̄ intellectū ad cognoscendū. Et ideo dicit. Dabo leges meas rē. Et dicit in plurali. ppter diuersa s̄cepta r consilia. Et hoc facit spūsanct⁹. 1. Jo. 2. Sanctio eius docet vos Jo. 14. Ille vos docebit oīa rē. Item ad bene operādū inclināt affectū. vnde imprimit cordi. Et q̄tum ad hoc dicit. In corde eorū supscribā eas id ē sup cognitionem scribam̄ charitatē. Super oīa autē chari-

tatē habētes rē. Col. 3. et Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris rē. Et hęc est epistola de qua subdit 2. Corin. 3. Non attramento sed spiritu dei vini nō in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus.

Lectio tertia.

Ero illis in deum: r ipsi erūt mihi in populū. Et non docebit vnusquisq̄ proxmū suū: r vnusquisq̄ fratrem suū dicens: cognosce d̄m̄: quoniā oēs scient me a minore vsq̄ ad maiore: qz p̄picius ero iniquitatib⁹ eorum: r peccator eorū tā nō memorabor. Diccdo autē nouū vetera uit prius. Qd̄ autē antiquat̄ r senescit p̄p̄e interitum est.

Supra posuit apostolus condiciones noui testamēti ex editione ipsius: nunc ponit tres effectus ipsius. Prim⁹ est hominis ad deum perfecta coniunctio. Secundus est dei perfecta cognitio ibi. Et nō docebit rē. Tertius est peccatorum remissio. ibi. Quia propicius ero rē. Circa primum sciendum est q̄ ad hoc q̄ homo iungat̄ deo requiritur auxilium diuine gracie. quia ad hoc non potest propria virtute p̄re. 31. In charitate perpetua dilexi te ideo attraxi te miserans. Primo ergo tangit illa coniunctio ex parte dei. Secundo ex parte hominis ibi. Et ipsi erunt rē. Dicit ergo. Ero illis in deum. Nomen dei significat̄ vniuersalem prouidentiam. Tunc ergo est nobis deus quando habet curam de nobis et corda nostra ad se trahit r hoc est respectu iustoz specialiter. Et hoc ergo q̄ ero eis in deum. sequit̄ secundū scz q̄ ipsi erunt mihi in pplū. i. exhibebūt se mihi in populū. Sicut em̄ dicit aug. 2. d̄ ciuitate dei. ca. 21. Popul⁹ ē cer⁹ multitudinis iuris cōsensu coniunctio vilitatis sociat⁹. Quā ergo consentiunt in ius diuine legis vt sint ad inuicē viles vt tendant in deum tunc est popul⁹ dei. Apoc. 25. Ipsi popul⁹ eius erunt r ipse deus cum eis erit eorum deus. Deinde cum dicit. Et non docebit rē. ponit secundum effectum noui testamēti. Et circa hoc facit duo. Primo enim ponit signum effectus illius. Secūdo effectum ipsum ibi. Quia omnes rē. Signum perfecte cognitionis est quando quis non indiget doceri. quia doctrina est via ad acquisitionem scientie. r ideo cessat doctrina: acquisita perfecte scientia. Sed nunquid in nouo testamento vnus non docet alium? Et videtur q̄ non p litteram istam. Sed contra. quia apostolus vocat se doctoz gentiū. 1. Timo. 2. r Ephe. 4. Alios pastozes r doctozes. Ro. 12. Sive qui docet in doctrina. Respondeo. dicendum est q̄ hoc quod dicitur hic potest dupliciter intelligi. Uno modo de presenti statu: r sic nō verificatur vniuersaliter de omnibus: sed tantum de primis fundatoribus noui testamēti scilicet apostolis qui immediate fuerunt instructi a deo quando aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Luc. ultimo. Apostoli ergo facti sunt perfecte cognoscentes nō ab alijs instructi sed simul a christo acceperunt sapientiam infusam. Alio modo q̄ refert̄ ad statum patrie futurum ad quaz p nouum testamētū introducimur non p vetus. Et sic vlt̄ verū est qd̄ dicit̄ hic. Sz p̄tra. Hō oēs beati sunt eq̄les angelis nō maiores. sz fm̄ dionysiu vn⁹ angel⁹ docet aliu illuminādo ipm̄. Ergo r homo beatus alium docebit. Respondeo. dicendū est q̄ duplex est cognitio in beatis angelis. Ana que beatos facit. scz cognitio diuinitatis que sola beatos facit. sicut dicit augustinus in libro confessionū. Beatus qui te nouit rē. Alia est q̄ est omnū q̄

Explanatio sancti Thome

sunt aliud a deo cuiusmodi sunt effectus dei. et ista non beatificat. Quantum ergo ad primam unum non docet alium quoniam unum non beatificat mediante alio. sed a deo immediate. ps. In lumine tuo videbimus lumen. Sed quantum ad aliam que est aliquorum misteriorum unum docet alium. Et hoc forte versus ad finem mundi quod durat executio effectuum dei. et ideo addit dicens. Agnoice dominum. Quasi dicat. Non accipit dei cognitionem. Et dicit proximum et fratrem suum quod si secundum Augustinum omnes homines sint ex charitate diligendi. si tamen non possis omnibus prodesse: tunc illis specialiter debes prodesse qui tibi coniungunt. Vel naturaliter sicut sunt consanguinei quos hic vocat fratres. Vel alia coniunctione et sic proximus est. Omnes enim scient me a minimo versus ad maiorem eorum. Nec est causa quare unum non docebit alium. quod omnes noscent dominum 1. Jo. 3. Videbitur enim sicuti est. In hac vero visione consistit beatitudo Jo. 17. Hec est vita eterna ut cognoscatur solum verum deum etc. Ite. 9. In hoc gloriatur qui gloriatur scire et nosce me etc. Et hanc doctrinam habent beati non ab aliquo alio: sed a solo deo tantum. Isa. 54. Non enim universos filios tuos docetis a domino. Illud autem quod dicit. a minimo. potest dupliciter intelligi. Uno modo quod dicantur maiores sancti antiquiores. Et sic maior et minor dicitur secundum ordinem temporis. Hec ergo cognoscent quia singuli accipiet singulos denarios Matth. 20. Vel hoc dicit ad ostendendum differentiam premiorum: quod licet omnes cognoscant. tamen unum magis alio cognoscat Matth. 5 Qui fecerit et docuerit hic magis vocabitur in regno celorum. Premium enim correspondet merito. et hoc contra illos qui dicunt penas et omnia merita esse equalia et per consequens premia equalia. Contra quos dicit. 1. Corin. 15. Stella differat a stella in claritate. Deinde cum dicit. Quia propicius etc. ponit tertium effectum qui est culpe remissio quod non poterat vetus testamentum. infra. 10. In possibile est sanguine thaurorum et hircorum auferri peccata dicit ergo. Propicius ero etc. Differunt autem iniquitas et peccatum. quod iniquitas opponit iusticie que quidem proprie semper est ad alium. Ideo iniquitas dicitur qua quis nocet alteri Job. 35. Homini qui similis tui est nocet iniquitas tua etc. Peccatum autem dicitur ois defectus actionis. quod importat deordinationem. et sic iniquitas proprie est in primum. sed peccatum est in seipsum et hoc proprie loquendo large tamen idem est iniquitas et peccatum. Et quantum ad hoc dicit. Quia propicius ero iniquitati eorum scilicet in presentem penam relaxando nec memorabor scilicet in futuro peccata puniendo. Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. ps. Propicius esto peccatis nostris etc. Item ne memineris iniquitatum nostrarum etc. Ro. 11. Sine penitentia enim sunt dona et vocatio dei etc. id est deus non penitet quod hic peccata remiserit quasi iterum puniendo. Deinde cum dicit. Dicendo autem novum etc. quasi posita auctoritate arguit ex ipsa et facit rationem. Novum non dicit nisi in comparatione ad vetus. sed omne quod dicitur vetus significat quasi sit prope cessationem. Ergo dicens novum veteravit id est dedit intelligere quod prius sit verum. Quod autem antiquat et senescit prope interitum est. Si ergo illud est vetus abiciendum est Levit. 26. Novis supervenientibus vetera proicietis. Dicendo ergo novum designat cessationem veteris. Proprie autem nihil antiquat nisi quod subiacet tempori. que autem subiacet tempori cessant in tempore. Oportet ergo illud verum cessare. Dicit autem antiquat propter res inaiatas. sed senescit propter animatas. Sciendum tamen est quod ubi habemus peccatorum alia forma habet peccati. et tunc refertur ad peccatum originale quod omnibus est commune.

Capitulum nonum.

Habuit quidem et prius iustificationes culture et sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum: in quo erant candelabra et mensa et propositio panum que dicitur sancta. post velamentum autem secundum tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum: aureum habens thuribulum et archam testamenti circumtectam ex omni parte auro: in qua verna aurea habens manna et virga aaron que fronderat: et tabule testamenti super que erant cherubin glorie obumbrantia propria ciatorum: de quibus non est modo dicendum per singula. Supra ostendit apostolus dignitatem novi testamenti respectu veteris in generali: hic ostendit idem in speciali descendendo ad singula que erant in utroque testamento. Et circa hoc facit duo. Primo enim comparat ea que sunt veteris testamenti ad ea que sunt novi ut supra hoc ostendat dignitatem novi. Secundo manifestat quedam que supposita fuerat decimo ca. ubi Umbra enim habens lex etc. Circa primum tria facit. quod primo exponit illud quod fuit in veteri testamento. Secundo ostendit significatum suum ibi. Hoc significat ipse sancto etc. Tertio ex his arguit ad propositum ibi. Et ideo novi testamenti etc. Iterum prima in duas. Primo enim describit conditionem veteris testamenti. Secundo prosequitur ibi. Tabernaculum enim factum est primum etc. Circa primum sciendum est quod tam vetus quam novum testamentum ad hoc instituta sunt ut aia accedat ad deum. Ad hoc autem duo sunt necessaria. scilicet recessus a peccato: et unio ad deum. Primum fit per iustificationem. Secundo per sanctificationem. et in utroque testamento fit iustificatio et sanctificatio. Unde dicitur sic. Dicitur est quod prius veteravit. Sed quale fuit illud vetus? Tale quod habuit iustificationes culture scilicet latine secundum grecum. In veteri enim fuerunt quedam ablutiones per quas mundabantur: non quidem a macula peccati: sed a quibusdam irregularitatibus quibus impediabantur a cultu dei sicut ex tactu mortui vel alicuius imundi non poterant intrare tabernaculum nisi expiati per aliquas ablutiones. Et ideo dicebantur iustificationes culture: quod scilicet per ea fiebat idoneus ad cultum divinum. Et de hoc habetur Levit. 22. Hieronymus. Iustificationes id est ablutiones quibus purificatis licebat accedere. Sed sanctificatio eorum erat sanctum seculare. Seculum quibus sumit per aliquam durationem. ps. In seculum seculi. Quibus significat mundum istum. 1. Cl. 4. Demas me dereliquit diligens hoc seculum. Illa sanctificatio potest dici secularis quod temporalis erat et non perpetua. Sed littera greca non sic accipit: quod dicit sanctum mundari. Unde est differentia inter novum testamentum et vetus. quod licet utrumque sit corporale tamen novum continet gratiam. et sacrum est in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus salutem seculum operatur quod non erat in veteri testamento quia in se nullam continebat gratiam Gal. 3. Quod iterum convertimini ad infirma et egena elementa. Deinde cum dicit Tabernaculum enim etc. exponit illud quod dixit. Et primo quantum ad dispositionem tabernaculi. Secundo quantum ad mysterium sacerdotum ibi. His itaque dispositis etc. Circa primum propter intellectum huius sciendum est quod dominus in deserto precepit fieri tabernaculum quod haberet. 30. cubitos vel passus in longitudine. et decem in latitudine: ita quod hostium erat ad orientem ante quod dependebat velum super quattuor columnas et quoddam tentorium in quo erat altare holocaustorum. sed de hoc nihil ad propositum. quia apostolus de hoc non facit aliquam mentionem.